

Návrh reformy zdanění zaměstnanců: Jak ulevit nízkopříjmovým a pomoci spotřebě za polovinu veřejných výdajů *(analytická zpráva)*

Štěpán Jurajda, Klára Kalíšková, Daniel Prokop, Michal Šoltés

Praha, 3. listopadu 2020

Zpráva vznikla s podporou Technologické agentury ČR v rámci projektu č. TL0400032.

Varianty zrušení superhrubé mzdy

Jako alternativu vládní variantě předkládáme „konzervativní variantu“, která jen mírně snižuje sazby danění zaměstnanců, ale výrazně navyšuje slevu na dani a převádí ji do daňového bonusu, aby ji vyčerpali i nízkopříjmoví.

Varianta: Vládní

- Sazba daně **15 % z hrubé mzdy + 23 % od 4násobku průměrné mzdy**
- Uchována sleva na poplatníka jen **24 800 Kč**

Varianta: Konzervativní

- Mírné snížení současných sazeb: **20 % z hrubé mzdy + 27 % od 4násobku průměrné mzdy**
- Výrazně zvýšena sleva na poplatníka na **34 700 Kč ročně (navýšení o cca 10 000 Kč)**
- Převod této slevy na poplatníka do bonusu* – aby ji vyčerpali nízkopříjmoví

**Možnost převodu do bonusu mají jen lidé, kteří si ročně vydělají alespoň 50 % minimální mzdy (tj. minimálně 87 600 Kč ročně). Jde o stejné pravidlo jako dnes u slevy na děti.*

Upozornění: Ve všech návrzích počítáme pouze s dopady změn daní na zaměstnance (včetně lidí, kteří jsou zaměstnaní a současně OSVČ). Kvůli zavedení paušálního měsíčního odvodu u OSVČ do 1 milionu nelze dopady na OSVČ jednoduše vyčíslit.

Roční výpadek příjmů rozpočtu

Náklady pro stát jsou přes 80 miliard ve vládní variantě a jen okolo 44 miliard v konzervativní variantě. Rozdíl by reálně mohl být ještě vyšší, protože výzkum EU-SILC, na kterém dopady modelujeme, dostatečně nepokrývá nejvyšší příjmové skupiny. **Naše konzervativní varianta má tedy zhruba poloviční náklady.** Vládní varianta navíc zvyšuje výpadek rozpočtu v čase – kvůli snížení sazeb z mezd, které budou v čase růst. Zvýšení slevy není závislé na růstu mezd a i pokud bychom zavedli valorizaci slevy (v závislosti na průměrné mzdě), tak neodpovídá lineárně růstu mezd.

Varianta: vládní

- 82,4 miliard

Varianta: konzervativní

- 43,6 miliard

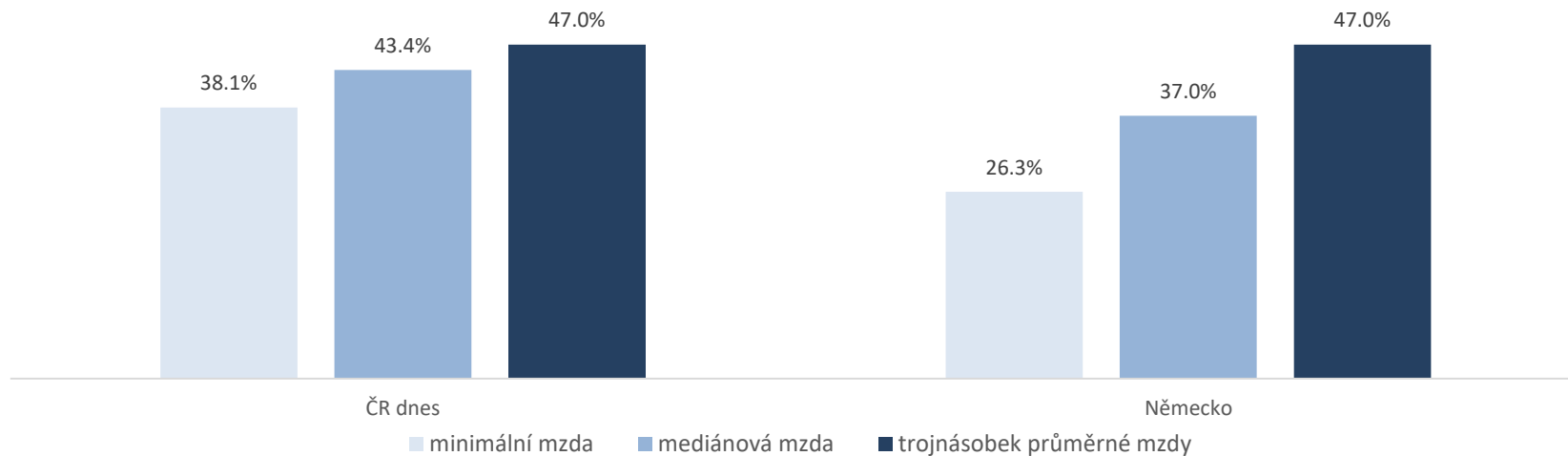
+ 8 mld. výběr od OSVČ, pokud bychom nepřijali kompenzační opatření (viz dále)

Upozornění: Jedná se o výpadek příjmů v danění zaměstnanců (včetně lidí zaměstnaných, kteří jsou současně na OSVČ).

Jak daně (ne)pomáhají nízkopříjmovým

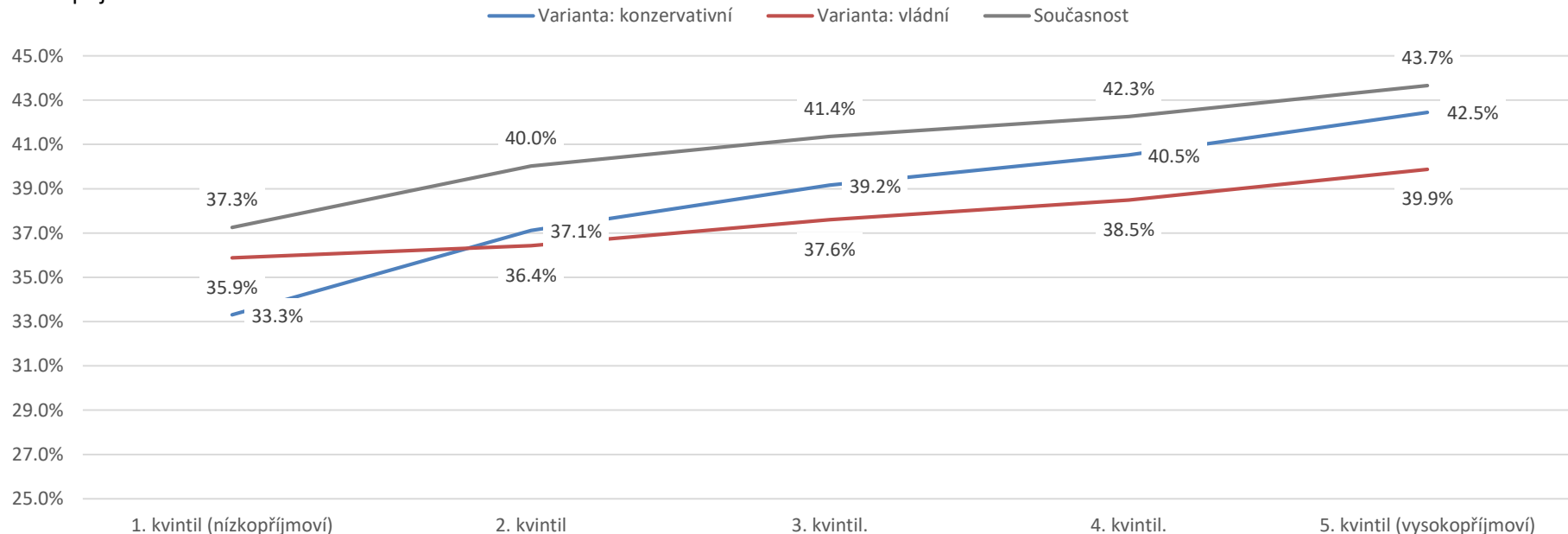
V Německu se u zaměstnance bez speciálních slev (na manželku, děti atd.) z nízkých mezd bere jen okolo 26 % z celkových nákladů práce. U nás je to mnohem více – okolo 38 %. V Německu pak zdanění roste s rostoucími příjmy a u zaměstnance s trojnásobkem průměrné mzdy je zdanění stejné – 47 % z nákladů práce. V Německu se tedy nedaní více vysokopříjmoví, ale stát mnohem méně zatěžuje nízké mzdy. To může redukovat chudobu pracujících, pomáhat chudším regionům (častěji jsou zde nízké příjmy) a více podporovat spotřebu, protože nízkopříjmoví z ušetřených peněz většinou více utratí.

**Sazba daně a odvodů z nákladů práce
(zaměstnanec bez dětí a slevy na manželku)**

Celková sazba daně a odvodů pro kvintily zaměstnanců – vč. zahrnutí efektu dalších slev (na děti apod.)

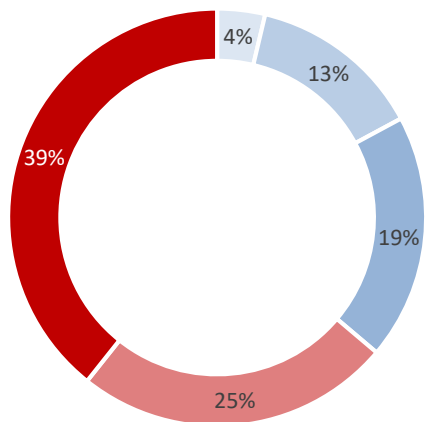
Pokud započítáme efekt dalších daňových slev, pak práce (superhrubá mzda) spodní pětiny zaměstnanců je dnes zatížena odvody a daněmi ve výši 37,3 %. Tato sazba pak s příjmy roste jen mírně – u nejvyšší pětiny zaměstnanců je 43,7 %. Konzervativní varianta daňové změny snižuje o 1–2 procentní body zatížení práce lidí s vyššími příjmy a o 4 procentní body (tedy výrazně) zatížení práce pětiny nejméně příjmových zaměstnanců. Vládní varianta naopak snižuje takřka o 4 procentní body zatížení vysokopříjmových a jen minimálně (o 1,5 procentního bodu) zatížení spodního kvintilu zaměstnanců. Ten totiž ve vládní variantě naráží nejčastěji na to, že mu daňové slevy a odpočty již dnes snižují daň z příjmu na nulu.

Jak si rozdělí koláč úspor – kvintily zaměstnanců dle mzdy

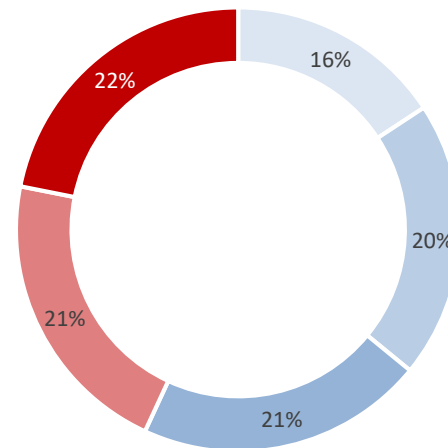
Ve vládní variantě získají první tři kvintily, tedy spodních 60 % zaměstnanců jen 36 % z celkového objemu úspor na daních. V naší konzervativní variantě získají 57 %. Ve vládní variantě 39 % získají vysokopříjmoví (nejvyšší pětina zaměstnanců). V konzervativní variantě je to jen 22 % z celkových úspor na daních. Konzervativní varianta rozdělí snížení daní v absolutní míře rovnoměrně do všech částí společnosti. Z vládní těžší disproporčně vysokopříjmoví.

Varianta: vládní

■ 1. kvintil ■ 2. kvintil ■ 3. kvintil ■ 4. kvintil ■ 5. kvintil

Varianta: konzervativní

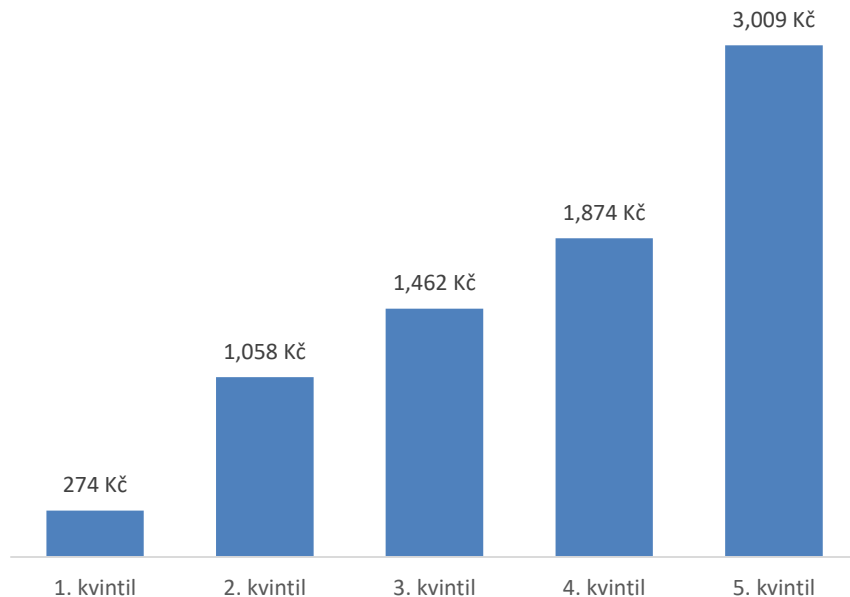

■ 1. kvintil ■ 2. kvintil ■ 3. kvintil ■ 4. kvintil ■ 5. kvintil

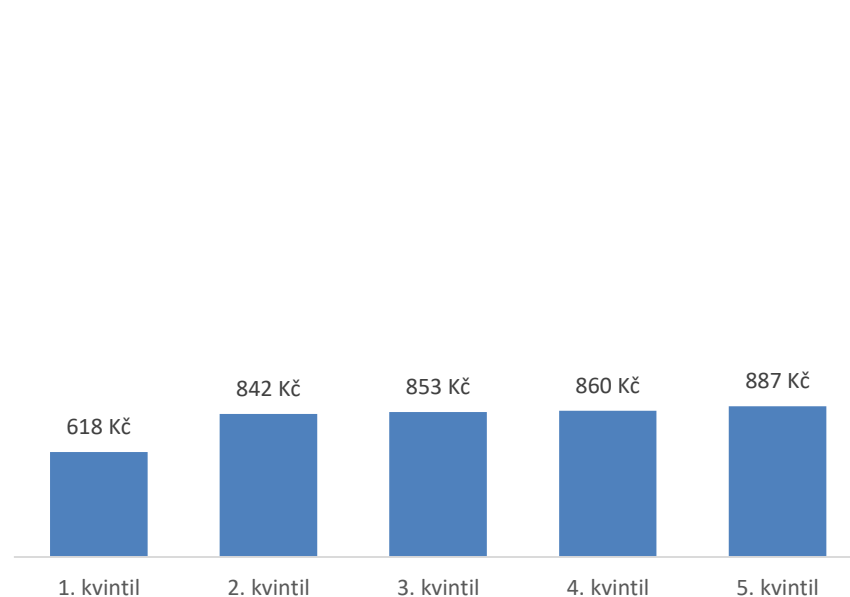
Kolik ušetří Kč měsíčně – kvintily zaměstnanců dle mzdy

V konzervativní variantě výrazně více ušetří lidé ze spodní pětiny (kvintilu) zaměstnanců (618 Kč vs. 274 Kč ve vládní variantě). Zaměstnanci z druhého kvintilu příjmů získají zhruba stejně jako ve vládní variantě. Nadprůměrně příjmoví a zejména vysokopříjmoví uspoří v konzervativní variantě méně. Naše konzervativní varianta je tedy celkově levnější a přináší vyšší úsporu pro nízkopříjmové.

Varianta: vládní

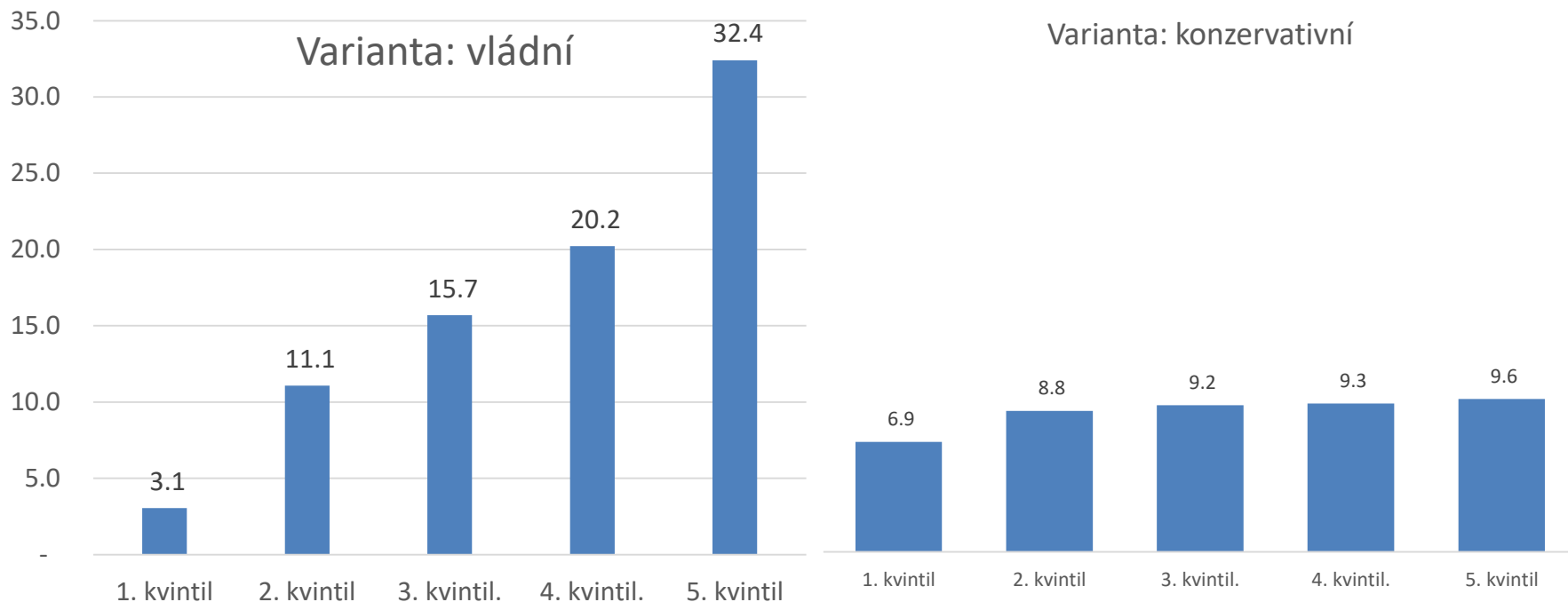

Varianta: konzervativní

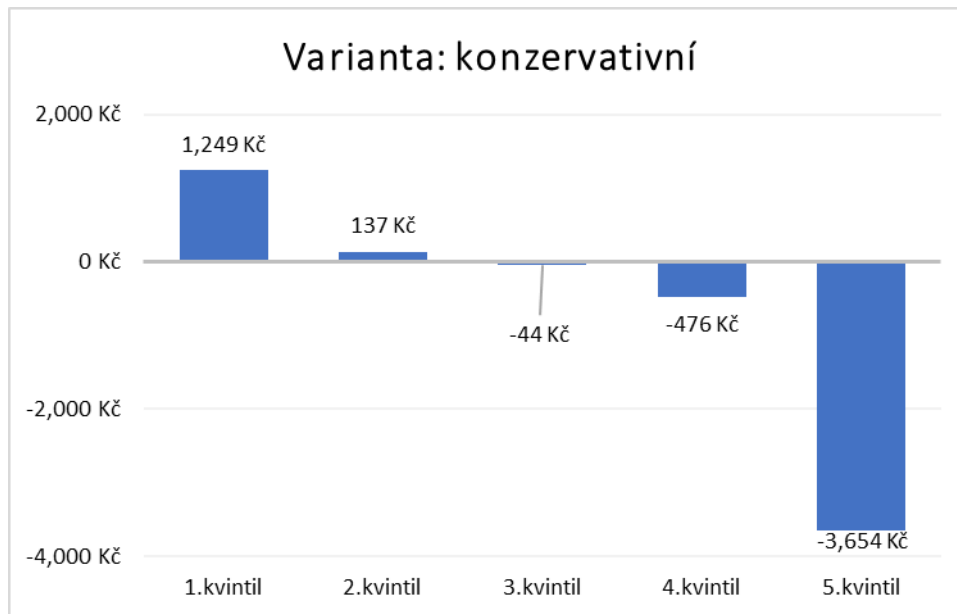
Kolik uspoří miliard ročně – kvintily zaměstnanců dle mzdy

Ve vládní variantě více než 32 mld. Kč ušetří vysokopříjmoví (horní pětina), kteří mají nejmenší pravděpodobnost převést tuto úsporu do spotřeby. V konzervativní variantě je úspora rovnoměrně rozložena – všechny kvintily zaměstnanců uspoří mezi 7 až 9,5 miliardami Kč ročně. Za nejchudšími pracujícími, kteří mají nejvyšší šanci převodu úspor do spotřeby a největší ekonomické problémy, jde ve vládní variantě jen o 3 miliardy. V naší konzervativní o necelých 7 miliard Kč.

Jak by konzervativní varianta dopadla na OSVČ a jak to řešit

Na rozdíl od vládní varianty, která nemá na OSVČ vliv, ovlivňuje konzervativní scénář i zdanění OSVČ. OSVČ by v konzervativní variantě celkově do státního rozpočtu přispěly o **8 mld.** Kč ročně více. Graf níže ilustruje dopad na OSVČ, které nemají příjmy ze zaměstnání. Konzervativní varianta dopadne **pozitivně na nízkopříjmové OSVČ**, které by benefitovaly z možnosti uplatnění slevy na poplatníka formou daňového bonusu. Prvnímu kvintilu sníží placené daně průměrně o 1 249 Kč měsíčně. OSVČ ve středu příjmového rozložení budou konzervativní variantou ovlivněny jen málo, a to především proto, že OSVČ do příjmu 1 mil. Kč ročně budou moci platit paušální daň a tím se dopadu zvýšené daňové sazby vyhnout. Naopak kvintil s nejvyššími příjmy bude platit na daních o 3 600 Kč měsíčně více. **Vysokopříjmové OSVČ však lze kompenzovat** např. posunutím hranice povinnosti registrace k DPH (nad současný 1 milion Kč) či posunutím využití výdajových paušálů (nad současné 2 miliony).

Co kdybychom chtěli
ještě ušetřit
a posílit progresi?

Varianty zrušení superhrubé mzdy

V českém daňovém systému existuje sleva na manžela/lku s nízkými příjmy a možnost odpočtu úroků z hypotéky od daňového základu, které:

- přinášejí náklady v řádech mnoha miliard Kč ročně
- plně je vyčerpají jen středně a vysokopříjmoví – nepřecházejí do daňových bonusů
- jsou selektivní – sleva na hypotéku podporuje jeden typ bydlení (nikoli nájemní), slevu na manželku čerpají jen sezdaní apod.
- mají negativní dopady – motivace žen nevracet se na trh práce, potenciálně přispívání k vychýlení trhu s bydlením

Proto modelujeme i naši konzervativní variantu+, která tyto slevy ruší. Ta je stejná jako konzervativní varianta, ale navíc ruší daňovou slevu na manžela/lku s nízkými příjmy a odpočet úroků z hypotéky od daňového základu:*

- Mírné snížení sazeb: 20 % z hrubé mzdy + 27 % od 4násobku průměrné mzdy
- Výrazně zvýšena sleva na poplatníka na 34 700 Kč ročně (navýšení o cca 10 000 Kč)
- Převod této slevy na poplatníka do bonusu** – aby vyčerpali nízkopříjmoví
- **Navíc zrušena daňová sleva na manžela/lku s nízkými příjmy a odpočet úroků z hypotéky od daňového základu**

**Pokud bychom chtěli reformu zlevnit ještě více než v konzervativní variantě, mohlo by se zvýšení slevy na poplatníka o 10 000 Kč uplatňovat pouze u nízkovýdělečných s minimální mzdou s tím, že uvedené navýšení by se postupně snižovalo a u mediánových výdělků by již bylo nulové.*

***Možnost převodu do bonusu mají jen lidé, kteří si ročně vydělají alespoň 50 % minimální mzdy (tj. minimálně 87 600 Kč ročně). Jde o stejné pravidlo jako dnes u slevy na děti.*

Roční výpadek příjmů rozpočtu

Ve variantě Konzervativní +, která mírně snižuje sazby daní, výrazně zvyšuje slevu na dani a navíc ruší slevu na manžela/lku s nízkými příjmy a odpočet úroků z hypotéky od daňového základu dochází k další úspoře. Tato daňová změna by kromě výrazného zjednodušení daňového systému stála „jen“ 32 miliard Kč ročně, oproti cca 82 miliard nákladů na vládní variantu.

Varianta: vládní

- 82,4 miliard

Varianta: konzervativní

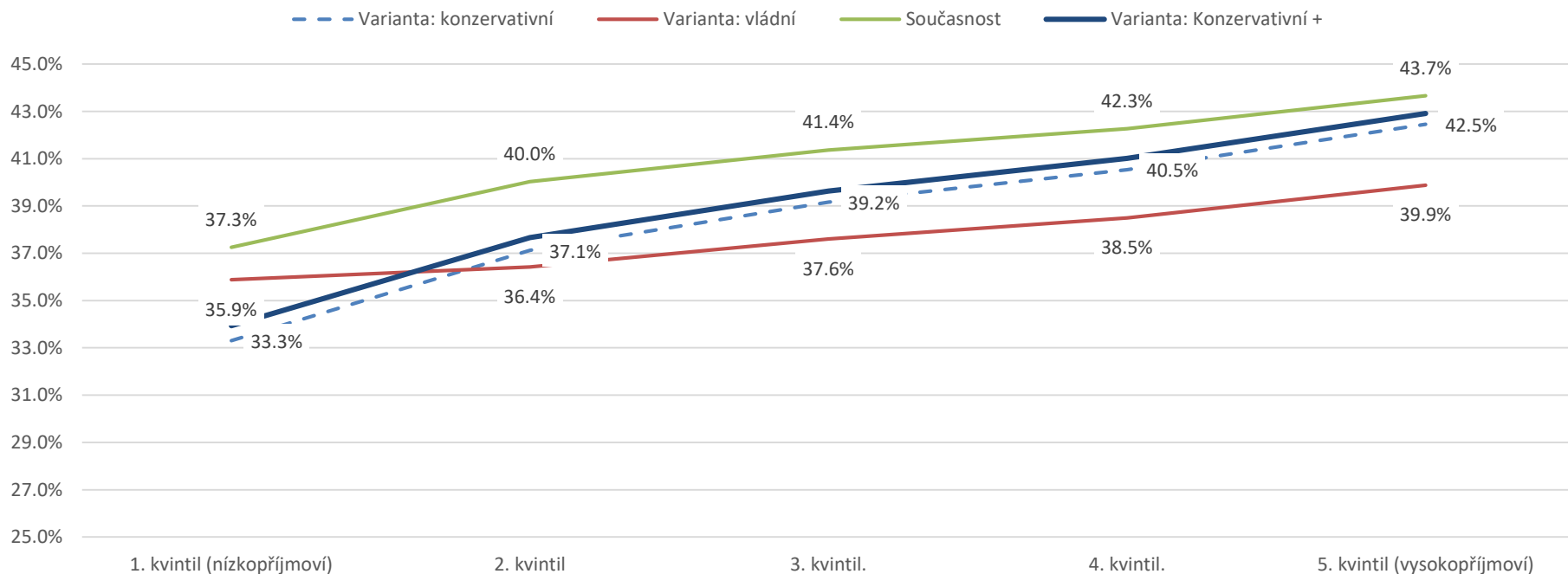
- 32,4 miliard

+ 10,2 mld. výběr od OSVČ, pokud bychom nepřijali kompenzační opatření (viz výše)

Upozornění: Jedná se o výpadek příjmů v danění zaměstnanců (včetně lidí zaměstnaných, kteří jsou současně na OSVČ).

Celková sazba daně a odvodů pro kvintily zaměstnanců – vč. zahrnutí efektu dalších slev

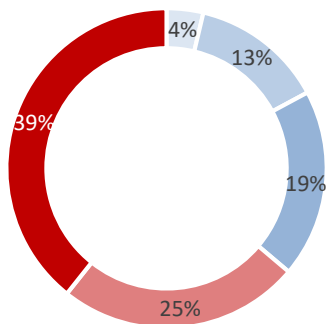
Varianta *konzervativní +*, která ruší slevu na manžela/lku s nízkými příjmy a odpočet úroků z hypotéky od daňového základu, přidává v efektivní míře zdanění zhruba 0,5 procentního bodu všem typům zaměstnanců. Šetří tedy zhruba 50 miliard oproti vládní variantě a stejně jako naše základní konzervativní varianta relativně více snižuje zdanění nízkopříjmových.

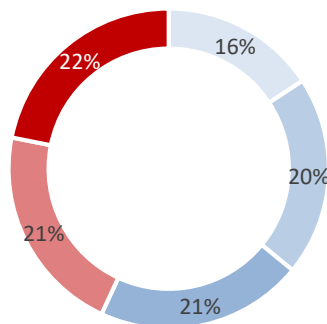
Jak si rozdělí koláč úspor – kvintily zaměstnanců dle mzdy

Z varianty Konzervativní + relativně více čerpají nízkopříjmoví zaměstnanci. Zhruba 40 % celkových nákladů reformy by šlo za spodními 40 % zaměstnanců (v prosté konzervativní variantě 36 % a ve vládní jen 17 %). Varianta tedy při menších fiskálních nákladech ulevuje nízkou a středně-příjmovým. Nejvíce vydělávající pětina zaměstnanců by také platila na daních méně, ale získala by jen 17 % z celkových nákladů reformy.

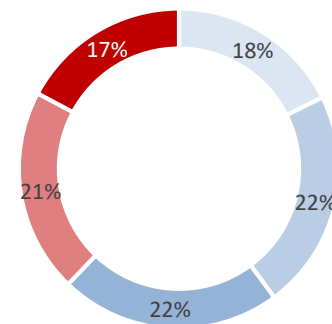
Varianta: vládní

Varianta: konzervativní

Varianta: konzervativní +

■ 1. kvintil ■ 2. kvintil ■ 3. kvintil ■ 4. kvintil ■ 5. kvintil

■ 1. kvintil ■ 2. kvintil ■ 3. kvintil ■ 4. kvintil ■ 5. kvintil

■ 1. kvintil ■ 2. kvintil ■ 3. kvintil ■ 4. kvintil ■ 5. kvintil

Akademie věd
České republiky

Strategie AV21

Špičkový výzkum ve veřejném zájmu

facebook.com/ideacerge

twitter.com/IDEA_ThinkTank

idea.cerge-ei.cz

idea@cerge-ei.cz

Nezávislý think tank při
Národohospodářském ústavu AV ČR, v.v.i.
zaměřující se na analýzu, vyhodnocování
a vlastní návrhy veřejných politik

IDEA CERGE
EI